

# **WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE**

## **POZIOM ROZSZERZONY**

**PRZYKŁADOWY ARKUSZ EGZAMINACYJNY**  
**ROZWIĄZANIA ZADAŃ I SCHEMATY PUNKTOWANIA**  
**(A1, A3, A7)**

**GRUDZIEŃ 2014**

**Zadanie 1. (0–1)**

| <b>Wymagania ogólne</b>                                                                                                                               | <b>Wymagania szczegółowe</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.<br>VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 1. Życie zbiorowe i jego reguły. Uczeń:<br>1) charakteryzuje wybrane zbiorowości, społeczności, wspólnoty, społeczeństwa, ze względu na obowiązujące w nich reguły i więzi.<br>3. Grupa społeczna. Uczeń:<br>2) omawia na przykładach różne rodzaje grup i wyjaśnia funkcjonowanie wskazanej grupy.<br>8. Kultura i pluralizm kulturowy. Uczeń:<br>8) charakteryzuje subkultury młodzieżowe w Polsce i Europie.<br>(III etap) 2. Życie społeczne. Uczeń:<br>2) wyjaśnia na przykładach znaczenie podstawowych norm współżycia między ludźmi, w tym wzajemności, odpowiedzialności i zaufania. |

**Poprawne rozstrzygnięcie:**

NIE

**Przykład uzasadnienia:**

Inna jest trwałość relacji – długotrwałe związki w subkulturach wobec krótkotrwałych relacji wśród współczesnej młodzieży. Inny jest także charakter relacji – członkowie subkultur z lat 80. tworzyli grupy, które wycofywały się z tzw. normalnego życia, narzucały swoim członkom wygląd, styl życia; współczesna młodzież funkcjonuje w wielu różnych grupach, a zewnętrzne elementy identyfikacji: fryzura, strój nie są tak silne;

**Schemat punktowania:**

1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi (rozstrzygnięcia i uzasadnienia)

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 2. (0–1)**

|                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.<br>VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 1. Życie zbiorowe i jego reguły. Uczeń:<br>1) charakteryzuje wybrane zbiorowości, społeczności, wspólnoty, społeczeństwa, ze względu na obowiązujące w nich reguły i więzi.<br>3. Grupa społeczna. Uczeń:<br>2) omawia na przykładach różne rodzaje grup i wyjaśnia funkcjonowanie wskazanej grupy.<br>8. Kultura i pluralizm kulturowy. Uczeń:<br>8) charakteryzuje subkultury młodzieżowe w Polsce i Europie. |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

- ze względu na zorganizowanie – nieformalna
- ze względu na otwartość – inkluzywna

**Schemat punktowania:**

1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

### Zadanie 3. (0–2)

|                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.<br>VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 5. Zmiana społeczna. Uczeń:<br>2) omawia cechy współczesnego społeczeństwa zachodniego (otwarte, postindustrialne, konsumpcyjne, masowe, informacyjne);<br>3) analizuje sposoby adaptacji do zmiany społecznej na podstawie własnych obserwacji i tekstów kultury.<br>6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Uczeń:<br>2) omawia czynniki sprzyjające asymilacji oraz służące zachowaniu tożsamości narodowej.<br>7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Uczeń:<br>1) wyjaśnia, dlaczego i w jakim zakresie doszło do integracji narodów w świecie zachodnim.<br>9. Współczesne spory światopoglądowe. Uczeń:<br>5) rozpatruje racje stron innych aktualnych sporów światopoglądowych i formułuje swoje stanowisko w danej sprawie.<br>41. Globalizacja współczesnego świata. Uczeń:<br>1) przedstawia wieloaspektowy charakter procesów globalizacji (polityka, gospodarka, kultura, komunikacja, ekologia).<br>(III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Uczeń:<br>3) wyjaśnia, odwołując się do przykładów, na czym polega globalizacja w sferze kultury, gospodarki i polityki; ocenia jej skutki. |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

#### Przykład poprawnej odpowiedzi:

##### Przyczyny:

- w obu tekstach autorzy wskazują globalizację jako jedną z przyczyn zachodzących zmian,
- w tekście 1. autor wskazuje usieciowienie i elastyczność, a autor tekstu 2. – modernizację, rozwój gospodarczy, urbanizację.

##### Charakter:

Według tekstu 1. zmiany prowadzą do fundamentalizmu religijnego, nacjonalizmu kulturowego, komun terytorialnych, zaś w tekście 2. powodują one, że subnarodowe tożsamości kulturowe i regionalne uzyskują pierwszeństwo przed szerszą tożsamością narodową / zawężanie tożsamości postępuje równolegle z jej poszerzaniem.

##### **lub**

W tekście 1. mamy negatywną ocenę zmian, zaś w tekście 2. nie ma jednoznacznie negatywnej oceny zmian.

#### Schemat punktowania:

- 2 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi (przyczyn **i** charakteru zmian)  
1 pkt – podanie jednego poprawnego elementu odpowiedzi (przyczyn **lub** charakteru zmian)  
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

### Zadanie 4. (0–1)

|                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. | 5. Zmiana społeczna. Uczeń:<br>1) charakteryzuje historyczne formy organizacji społeczeństwa (pierwotne, tradycyjne, przemysłowe, postindustrialne);<br>2) omawia cechy współczesnego społeczeństwa zachodniego (otwarte, postindustrialne, konsumpcyjne, masowe, informacyjne). |
|------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

- A. pierwotne
- B. informacyjne / postindustrialne

**Schemat punktowania:**

- 1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 5. (0–1)**

|                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. | 4. Struktura społeczna. Uczeń:<br>5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania.<br>(III etap) 3. Współczesne społeczeństwo polskie. Uczeń:<br>1) charakteryzuje – odwołując się do przykładów – wybrane warstwy społeczne, grupy zawodowe i style życia.<br>(III etap) 26. Gospodarstwo domowe. Uczeń:<br>1) wyjaśnia na przykładach, jak funkcjonuje gospodarstwo domowe. |
|------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Przykład poprawnej odpowiedzi:**

We wszystkich grupach wiekowych aktywność zawodowa kobiet jest niższa niż aktywność zawodowa mężczyzn.

**Schemat punktowania:**

- 1 pkt – podanie poprawnej odpowiedzi
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 6. (0–1)**

|                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. | 4. Struktura społeczna. Uczeń:<br>5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania.<br>(III etap) 3. Współczesne społeczeństwo polskie. Uczeń:<br>1) charakteryzuje – odwołując się do przykładów – wybrane warstwy społeczne, grupy zawodowe i style życia.<br>(III etap) 29. Przedsiębiorstwo i działalność gospodarcza. Uczeń:<br>4) przedstawia główne prawa i obowiązki pracownika; wyjaśnia, czemu służą ubezpieczenia społeczne i zdrowotne. |
|------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Przykład poprawnej odpowiedzi:**

- czynnik społeczny: wiele kobiet w wieku 25–34 lata rodzi dzieci, co powoduje spadek ich aktywności zawodowej;
- czynnik prawny: zgodnie z wcześniej obowiązującym prawem kobiety w wieku 60–64 lata miały już prawa emerytalne, co powodowało większy spadek ich aktywności zawodowej niż mężczyzn.

**Schemat punktowania:**

- 1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 7. (0–1)**

|                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. | 9. Współczesne spory światopoglądowe. Uczeń:<br>1) rozpatruje argumenty przemawiające za swobodą prowadzenia badań genetycznych oraz ich prawnym zakazem.<br>(III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Uczeń:<br>1) porównuje sytuację w państwach globalnego Południa i globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność. |
|------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawne rozstrzygnięcie:**

NIE

**Przykład uzasadnienia:**

Twórcy plakatu sprzeciwiają się wprowadzeniu GMO (pomidor przekształcony w ośmiornicę symbolizującą zagrożenie), natomiast w artykule podkreśla się pozytywne skutki produkcji GMO (walka z głodem).

**Schemat punktowania:**

- 1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi (rozstrzygnięcia i uzasadnienia)  
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 8. (0–1)**

|                                                                                          |                                                                                                                            |
|------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. | 4. Struktura społeczna. Uczeń:<br>3) podaje przykłady i wyjaśnia uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej. |
|------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

- A. degradacja (społeczna)  
B. awans (społeczny)

**Schemat punktowania:**

- 1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi  
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 9. (0–2)**

|                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Uczeń:<br>4) charakteryzuje mniejszości narodowe, etniczne i grupy imigrantów żyjące w Polsce (liczebność, historia, kultura, religia itp.); wymienia prawa, które im przysługują.<br>(III etap) 8. Naród i mniejszości narodowe. Uczeń:<br>2) wymienia mniejszości narodowe i etniczne oraz grupy imigrantów (w tym uchodźców) żyjące obecnie w Polsce i przedstawia przysługujące im prawa; na podstawie samodzielnie zebranych materiałów charakteryzuje jedną z tych grup (jej historię, kulturę, obecną sytuację). |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

- A. Litwini – N
- B. Łemkowie – E
- C. Niemcy – N

**Schemat punktowania:**

- 2 pkt – poprawne wypełnienie trzech wierszy tabeli (podanie trzech elementów odpowiedzi – nazw i wskazanie trzech liter im odpowiadających)
- 1 pkt – poprawne wypełnienie dwóch wierszy tabeli (podanie dwóch elementów odpowiedzi – nazw i wskazanie dwóch liter im odpowiadających)
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 10. (0–1)**

|                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|----------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 18. Instytucja państwa. Uczeń:<br>2) charakteryzuje zjawisko legitymizacji władzy, odnosząc teorię Maxa Webera do historycznych i współczesnych przykładów.<br>(III etap) 10. Państwo i władza demokratyczna. Uczeń:<br>7) rozważa i ilustruje przykładami zalety i słabości demokracji. |
|----------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

(legitymizacja władzy) legalna

**Schemat punktowania:**

- 1 pkt – podanie poprawnej odpowiedzi
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 11. (0–1)**

|                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 11. Obywatel i obywatelstwo. Uczeń:<br>1) przedstawia procedury nabywania i zrzekania się polskiego obywatelstwa.<br>(IV etap zakres podst.) 1. Młody obywatel w urzędzie. Uczeń:<br>1) wyjaśnia, jak nabywa się obywatelstwo polskie i unijne.<br>(III etap) 4. Być obywatelem. Uczeń:<br>1) wyjaśnia, jak człowiek staje się obywatelem w sensie formalnym (prawo ziemi, prawo krwi, nadanie obywatelstwa). |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

repatriacja

**Schemat punktowania:**

- 1 pkt – podanie poprawnej odpowiedzi
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 12. (0–2)**

|                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 15. Demokracja – zasady i procedury. Uczeń:<br>5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji.<br>43. Integracja europejska. Uczeń:<br>3) charakteryzuje sposób powoływania, działania i najważniejsze kompetencje instytucji Unii Europejskiej (Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska, Rada Europejska, Trybunał Sprawiedliwości, Europejski Trybunał Obrachunkowy, Europejski Bank Centralny).<br>(III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Uczeń:<br>1) wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory prezydenckie i parlamentarne. |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Przykład poprawnej odpowiedzi:**

Mapa A. Parlament Europejski / Europarlament

Mapa B. Sejm (RP)

Mapa C. Senat (RP)

**Schemat punktowania:**

2 pkt – podanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi

1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 13. (0–1)**

|                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. | 13. Opinia publiczna. Uczeń:<br>3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej.<br>14. Środki masowego przekazu. Uczeń:<br>8) ocenia zasoby Internetu z punktu widzenia rzetelności i wiarygodności informacyjnej; świadomie i krytycznie odbiera zawarte w nich treści.<br>15. Demokracja – zasady i procedury. Uczeń:<br>1) opisuje wartości będące fundamentem współczesnej demokracji; podaje różne sposoby rozumienia wolności, równości i sprawiedliwości.<br>(III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń:<br>4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej. |
|------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Przykład poprawnej odpowiedzi:**

- Czechy – (nieznaczna) poprawa
- Polska – (nieznaczne) pogorszenie
- Słowacja – (nieznaczne) pogorszenie
- Węgry – (znaczne) pogorszenie

**Schemat punktowania:**

1 pkt – podanie czterech poprawnych elementów odpowiedzi

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 14. (0–1)**

|                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|----------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 13. Opinia publiczna. Uczeń:<br>3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej.<br>14. Środki masowego przekazu. Uczeń:<br>8) ocenia zasoby Internetu z punktu widzenia rzetelności i wiarygodności informacyjnej; świadomie i krytycznie odbiera zawarte w nich treści.<br>15. Demokracja – zasady i procedury. Uczeń:<br>1) opisuje wartości będące fundamentem współczesnej demokracji; podaje różne sposoby rozumienia wolności, równości i sprawiedliwości.<br>(III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń:<br>4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej. |
|----------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

Nazwa parametru: niezależność mediów

**Schemat punktowania:**

1 pkt – wskazanie poprawnej odpowiedzi

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 15. (0–1)**

|                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. | 16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Uczeń:<br>7) przeprowadza krytyczną analizę programów i innych materiałów wyborczych partii politycznych, ze względu na zawartość merytoryczną i formę przekazu.<br>(III etap) 7. Wyborcy i wybory. Uczeń:<br>4) krytycznie analizuje ulotki, hasła i spoty wyborcze. |
|------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawne rozstrzygnięcie:**

D.

**Przykład poprawnego uzasadnienia:**

Na plakacie znajdują się wyłącznie kobiety, a w symbolu płci żeńskiej (Wenus) zamieszczono kontur granic Polski.

**Schemat punktowania:**

1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi (rozstrzygnięcia i uzasadnienia z odwołaniem do min. dwóch elementów graficznych)

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi



**Zadanie 16. (0–2)**

|                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                       |
|----------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 17. Systemy partyjne. Uczeń:<br>1) charakteryzuje system monopartyjny, dwupartyjny i wielopartyjny;<br>4) opisuje podstawowe zasady ordynacji większościowej i proporcjonalnej w powiązaniu z systemem dwupartyjnym i wielopartyjnym. |
|----------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Przykład poprawnej odpowiedzi:**

Argument do tezy A.: W 2008 roku wybory wygrała Hiszpańska Socjalistyczna Partia Robotnicza, zaś w 2011 roku – Partia Ludowa.

Argument do tezy B.: W 2011 roku Partia Ludowa uzyskała większość miejsc w Kongresie Deputowanych i stworzyła jednopartyjny rząd większościowy.

**Schemat punktowania:**

2 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi

1 pkt – podanie jednego poprawnego elementu odpowiedzi

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 17. (0–1)**

|                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 17. Systemy partyjne. Uczeń:<br>1) charakteryzuje system monopartyjny, dwupartyjny i wielopartyjny;<br>4) opisuje podstawowe zasady ordynacji większościowej i proporcjonalnej w powiązaniu z systemem dwupartyjnym i wielopartyjnym.<br>19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Uczeń:<br>2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji. |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

A. Fałsz

B. Fałsz

C. Prawda

**Schemat punktowania:**

1 pkt – wskazanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 18. (0–2)**

|                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Uczeń:<br>1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce.<br>20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Uczeń:<br>1) wymienia i ilustruje przykładami funkcje władzy ustawodawczej.<br>21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Uczeń:<br>2) charakteryzuje kompetencje rządu w państwie demokratycznym i relacje między rządem a głową państwa. |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawne rozstrzygnięcie:**

NIE

**Przykładowe uzasadnienie (dwa argumenty spośród podanych):**

- w systemie prezydenckim głowa państw pochodzi z powszechnych wyborów, a na przedstawionym schemacie głowa państwa wybierana jest przez organ ustawodawczy;
- w systemie prezydenckim nie występuje – inaczej niż na schemacie – dwupodmiotowa egzekutywa, a cała władza wykonawcza znajduje się w rękach głowy państwa;
- w systemie prezydenckim ministrowie są zależni wyłącznie od prezydenta, a nie od parlamentu, nie występuje – inaczej niż na schemacie – odpowiedzialność parlamentarna organów władzy wykonawczej (instytucja wotum nieufności);
- w systemie prezydenckim głowa państwa nie może rozwiązać / skrócić kadencji organów władzy ustawodawczej, tak jak przedstawiono to na schemacie;
- w systemie prezydenckim głowa państwa formalnie nie posiada prawa inicjatywy ustawodawczej.

**Schemat punktowania:**

- 2 pkt – podanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi (rozstrzygnięcia i dwóch argumentów)
- 1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi (rozstrzygnięcia i argumentu)
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 19. (0–1)**

|                                                                                        |                                                                                                                                                                    |
|----------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Uczeń:<br>3) ocenia zasadność immunitetu parlamentarnego; odróżnia jego formy (immunitet formalny, materialny). |
|----------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

Opis A. materialny

Opis B. formalny

**Schemat punktowania:**

- 1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 20. (0–1)**

|                                                                                        |                                                                                                                                                                    |
|----------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Uczeń:<br>3) ocenia zasadność immunitetu parlamentarnego; odróżnia jego formy (immunitet formalny, materialny). |
|----------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Przykład poprawnej odpowiedzi:**

Argument zwolenników (jeden spośród podanych):

- ochrona przed politycznie motywowanym ściganiem karnym członków parlamentu (zwłaszcza opozycji) przez organy podległe rządowi;
- zapewnienie parlamentarzystom możliwości niezakłóconego wykonywania obowiązków wynikających z posiadania mandatu;
- ochrona wobec zniesławiających oskarżeń, stosowanych jako środek w walce politycznej.

Argument przeciwników (jeden spośród podanych):

- w państwie prawa nie ma konieczności ochrony parlamentarzystów przed prześladowaniem;
- immunitet powoduje nieuzasadnione uprzywilejowanie parlamentarzystów wobec zwykłych obywateli;
- immunitet jest nadużywany i służy do zapewnienia bezkarności wobec przestępstw w żaden sposób niezwiązanych z działalnością publiczną (np. prowadzenie samochodu pod wpływem alkoholu).

**Schemat punktowania:**

1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 21. (0–2)**

|                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|----------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Uczeń:<br>2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji.<br>21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Uczeń:<br>1) wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa; podaje przykłady urzędujących głów państw (monarchów i prezydentów). |
|----------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

A. Francja / Republika Francuska – 5

B. Bośnia i Hercegowina – 4

C. Szwecja / Królestwo Szwecji – 1

**Schemat punktowania:**

2 pkt – poprawne wypełnienie trzech wierszy tabeli (podanie trzech elementów odpowiedzi – nazw i wskazanie trzech numerów im odpowiadających)

1 pkt – poprawne wypełnienie dwóch wierszy tabeli (podanie dwóch elementów odpowiedzi – nazw i wskazanie dwóch numerów im odpowiadających)

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 22. (0–1)**

|                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.</p> <p>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.</p> <p>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.</p> | <p>20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Uczeń:</p> <p>1) wymienia i ilustruje przykładami funkcje władzy ustawodawczej.</p> <p>21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Uczeń:</p> <p>2) charakteryzuje kompetencje rządu w państwie demokratycznym i relacje między rządem a głową państwa.</p> <p>24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń:</p> <p>1) wymienia kompetencje Sejmu i Senatu w państwie i przedstawia znaczenie obu izb oraz Zgromadzenia Narodowego w systemie władz Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń:</p> <p>1) określa główne kompetencje prezydenta w relacjach z parlamentem, rządem, władzą sądowniczą, a także sposób sprawowania władzy w zakresie bezpieczeństwa państwa i polityki zagranicznej.</p> <p>26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia konstytucyjne procedury powoływania i odwoływania rządu, zmiany rządu i zmiany ministrów.</p> |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

- A. 4.  
B. 3.  
C. 1.

**Schemat punktowania:**

- 1 pkt – wskazanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi (poprawne przyporządkowanie)  
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 23. (0–1)**

|                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.</p> <p>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.</p> | <p>19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Uczeń:</p> <p>1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce.</p> <p>26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia konstytucyjne procedury powoływania i odwoływania rządu, zmiany rządu i zmiany ministrów;</p> <p>2) porównuje sytuację rządów mniejszościowych i większościowych ze względu na możliwości działania.</p> |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

konstruktywne wotum nieufności

**Schemat punktowania:**

- 1 pkt – podanie poprawnej odpowiedzi  
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 24. (0–1)**

|                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Uczeń:<br>1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce.<br>26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń:<br>1) przedstawia konstytucyjne procedury powoływania i odwoływania rządu, zmiany rządu i zmiany ministrów;<br>2) porównuje sytuację rządów mniejszościowych i większościowych ze względu na możliwości działania. |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Przykład poprawnej odpowiedzi:**

Konstruktywne wotum nieufności polega na jednoczesnym odwołaniu rządu przez Sejm i powołaniu nowego Prezesa Rady Ministrów.

**Schemat punktowania:**

1 pkt – podanie poprawnej odpowiedzi

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 25. (0–1)**

|                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 28. Samorząd terytorialny w Polsce. Uczeń:<br>1) omawia formy demokracji przedstawicielskiej i bezpośredniej w samorządach terytorialnych; opisuje instytucję referendum lokalnego.<br>(III etap) 17. Gmina jako wspólnota mieszkańców. Uczeń:<br>3) przedstawia sposób wybierania i działania władz gminy, w tym podejmowania decyzji w sprawie budżetu.<br>(III etap) 18. Samorząd powiatowy i wojewódzki. Uczeń:<br>1) przedstawia sposób wybierania samorządu powiatowego i wojewódzkiego oraz ich przykładowe zadania. |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

A. powiat ziemski / województwo

B. gmina / miasto na prawach powiatu / powiat grodzki

**Schemat punktowania:**

1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 26. (0–1)**

|                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 29. Prawo. Uczeń:<br>3) rozróżnia źródła, z których wywodzą się normy w różnych systemach prawnych (prawo: zwyczajowe, precedensowe, religijne, pozytywne).<br>(IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń:<br>1) wyjaśnia, co to jest prawo i czym różnią się normy prawne od norm religijnych, moralnych i obyczajowych. |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

prawo precedensowe

**Schemat punktowania:**

1 pkt – podanie poprawnej odpowiedzi

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 27. (0–1)**

|                                                                                        |                                                                                                                                                             |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 29. Prawo. Uczeń:<br>3) rozróżnia źródła, z których wywodzą się normy w różnych systemach prawnych (prawo: zwyczajowe, precedensowe, religijne, pozytywne). |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

D.

**Schemat punktowania:**

1 pkt – wskazanie poprawnej odpowiedzi

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 28. (0–2)**

|                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 32. Prawo cywilne i rodzinne. Uczeń:<br>3) opisuje podstawowe zasady postępowania cywilnego (rozpoznawczego: procesowego oraz nieprocesowego i egzekucyjnego) oraz sposoby zaskarżania orzeczeń.<br>35. Obywatel wobec prawa. Uczeń:<br>3) pisze fikcyjny pozew w sprawie cywilnej, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa i odwołanie od decyzji administracyjnej (według wzorów).<br>(IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń:<br>6) przedstawia uczestników i przebieg procesu sądowego: cywilnego i karnego; uzasadnia znaczenie mediacji;<br>8) pisze pozew w wybranej sprawie cywilnej i zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa (według wzoru).<br>(III etap) 15. Władza sądownicza. Uczeń:<br>1) przedstawia organy władzy sądowniczej, zasady, wedle których działają sądy (niezawisłość, dwuinstancyjność) i przykłady spraw, którymi się zajmują. |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

A. apelacją

B. powoda / pozwanego\*

C. okręgowy

\* Obie odpowiedzi uznawane ze względu na przepisy dotyczące powództwa wzajemnego oraz zastosowany w zadaniu wzór apelacji dostępny na stronach Ministerstwa Sprawiedliwości RP i sądów okręgowych.

**Schemat punktowania:**

- 2 pkt – podanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi
- 1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 29. (0–2)**

|                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 33. Prawo karne. Uczeń:<br>2) opisuje przebieg postępowania karnego oraz uczestniczące w nim organy i strony; podaje przykłady przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego i prywatnego, wyjaśnia rolę oskarżyciela posiłkowego.<br>3) przedstawia kary i środki karne obowiązujące w polskim prawie oraz prawa przysługujące ofierze, oskarżonemu i świadkowi.<br>(IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń:<br>6) przedstawia uczestników i przebieg procesu sądowego: cywilnego i karnego; uzasadnia znaczenie mediacji;<br>7) wymienia główne prawa, jakie przysługują ofierze, sprawcy i świadkowi przestępstwa.<br>(IV etap zakres podst.) 3. Bezpieczeństwo. Uczeń:<br>1) charakteryzuje najważniejsze zadania prokuratury i policji. |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

- Forma: śledztwo
- Organ: prokurator

**Schemat punktowania:**

- 2 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi
- 1 pkt – podanie jednego poprawnego elementu odpowiedzi
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 30. (0–1)**

|                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 34. Prawo administracyjne. Uczeń:<br>1) odróżnia akty administracyjne od innego rodzaju dokumentów; rozpoznaje, kiedy akt administracyjny jest ważny;<br>2) przedstawia strukturę sądownictwa administracyjnego; opisuje przebieg postępowania administracyjnego;<br>3) wyjaśnia, jak odwołać się od decyzji i postanowień organów administracyjnych (odwołanie, zażalenie, skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego, skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego).<br>35. Obywatel wobec prawa. Uczeń:<br>3) pisze fikcyjny pozew w sprawie cywilnej, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa i odwołanie od decyzji administracyjnej (według wzorów).<br>(IV etap zakres podst.) 1. Młody obywatel w urzędzie. Uczeń:<br>5) wyjaśnia, co może zrobić obywatel, gdy nie zgadza się z decyzją urzędu;<br>6) sporządza urzędowy wniosek, skargę i odwołanie. |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

D.

**Schemat punktowania:**

1 pkt – wskazanie poprawnej odpowiedzi

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 31. (0–1)**

|                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 34. Prawo administracyjne. Uczeń:<br>2) przedstawia strukturę sądownictwa administracyjnego; opisuje przebieg postępowania administracyjnego;<br>3) wyjaśnia, jak odwołać się od decyzji i postanowień organów administracyjnych (odwołanie, zażalenie, skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego, skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego).<br>(IV etap zakres podst.) 1. Młody obywatel w urzędzie. Uczeń:<br>5) wyjaśnia, co może zrobić obywatel, gdy nie zgadza się z decyzją urzędu. |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

C.

**Schemat punktowania:**

1 pkt – wskazanie poprawnej odpowiedzi

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 32. (0–1)**

|                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.<br>VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Uczeń:<br>4) wyjaśnia, jak powstało NATO, jakie są jego cele i organy; wymienia najważniejsze operacje wojskowe Sojuszu;<br>5) wymienia regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy, ocenia ich znaczenie dla danego regionu i świata.<br>44. Europa wśród światowych mocarstw. Uczeń:<br>2) rozróżnia typy ładu światowych (jedno-, dwu- i wielobiegunowy), odwołując się do historii XX i XXI w.<br>(III etap) 19. Relacje Polski z innymi państwami. Uczeń:<br>2) charakteryzuje politykę obronną Polski; członkostwo w NATO, udział w międzynarodowych misjach pokojowych i operacjach militarnych. |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego / Pakt Północnoatlantycki

**Schemat punktowania:**

1 pkt – podanie poprawnej odpowiedzi

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi



**Zadanie 33. (0–1)**

|                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.<br>VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń:<br>6) rozważa możliwości prowadzenia akcji humanitarnych, współpracy rozwojowej oraz interwencji pokojowych na obszarach dotkniętych konfliktami zbrojnymi, oceniając ich skuteczność i aspekty moralne.<br>42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Uczeń:<br>4) wyjaśnia, jak powstało NATO, jakie są jego cele i organy; wymienia najważniejsze operacje wojskowe Sojuszu;<br>5) wymienia regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy, ocenia ich znaczenie dla danego regionu i świata.<br>(III etap) 19. Relacje Polski z innymi państwami. Uczeń:<br>2) charakteryzuje politykę obronną Polski; członkostwo w NATO, udział w międzynarodowych misjach pokojowych i operacjach militarnych.<br>(III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Uczeń:<br>2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich. |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Przykład poprawnej odpowiedzi (jedna spośród podanych):**

- Operacja ISAF / Operacja Międzynarodowych Sił Wsparcia Bezpieczeństwa / Operacja w Afganistanie
- Operacja KFOR / Operacja w Kosowie
- Operacja Ocean Shield / operacja antypiracka u wybrzeży Somalii

**Schemat punktowania:**

1 pkt – podanie poprawnej odpowiedzi

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 34. (0–1)**

|                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.<br>VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Uczeń:<br>1) charakteryzuje przemiany, jakie nastąpiły w Europie i na świecie po upadku komunizmu.<br>44. Europa wśród światowych mocarstw. Uczeń:<br>2) rozróżnia typy ładu światowych (jedno-, dwu- i wielobiegunowy), odwołując się do historii XX i XXI w. |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Przykład poprawnej odpowiedzi (dwa elementy spośród podanych):**

- rozpad ZSRR / rozpad bloku komunistycznego w Europie / zakończenie zimnej wojny
- rozszerzenie NATO i UE na kraje Europy Środkowo-Wschodniej
- rozwój nowych globalnych zagrożeń / terroryzmu / fundamentalizmu islamskiego

**Schemat punktowania:**

1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 35. (0–1)**

|                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń:<br>3) wyjaśnia przyczyny dysproporcji między globalną Północą i globalnym Południem oraz mechanizmy i działania, które ją zmniejszają lub powiększają;<br>4) przedstawia na przykładach wzajemne zależności pomiędzy państwami biednymi i bogatymi w polityce, ekonomii, kulturze i ekologii.<br>41. Globalizacja współczesnego świata. Uczeń:<br>1) przedstawia wieloaspektowy charakter procesów globalizacji (polityka, gospodarka, kultura, komunikacja, ekologia).<br>(III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Uczeń:<br>1) porównuje sytuację w państwach globalnego Południa i globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność;<br>3) wyjaśnia, odwołując się do przykładów, na czym polega globalizacja w sferze kultury, gospodarki i polityki, ocenia jej skutki. |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Przykład poprawnej odpowiedzi:**

Na rysunku ukazano problem wykorzystywania „globalnego Południa” przez „globalną Północ”. Człowiek, który jako głowę ma północną półkulę zjada posiłek z półkuli południowej.

**Schemat punktowania:**

1 pkt – podanie poprawnej odpowiedzi

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 36. (0–2)**

|                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.<br>VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Uczeń:<br>1) opisuje system ochrony praw człowieka funkcjonujący na mocy Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz Międzynarodowych Paktów Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych;<br>5) analizuje z punktu widzenia międzynarodowych standardów praw człowieka przypadki naruszania praw i wolności w różnych państwach.<br>40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń:<br>5) wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie;<br>6) rozważa możliwości prowadzenia akcji humanitarnych, współpracy rozwojowej oraz interwencji pokojowych na obszarach dotkniętych konfliktami zbrojnymi, oceniając ich skuteczność i aspekty moralne.<br>(III etap) 9. Patriotyzm dzisiaj. Uczeń:<br>4) wykazuje, odwołując się do Holokaustu oraz innych zbrodni przeciw ludzkości, do jakich konsekwencji prowadzić może skrajny nacjonalizm. |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

- A. Rwandzie / Ruandzie / Republice Rwandy
- B. Organizację Narodów Zjednoczonych.
- C. Międzynarodowy Trybunał Karny dla Rwandy

**Schemat punktowania:**

- 2 pkt – podanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi
- 1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 37. (0–2)**

|                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 43. Integracja europejska. Uczeń:<br>3) charakteryzuje sposób powoływania, działania i najważniejsze kompetencje instytucji Unii Europejskiej (Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska, Rada Europejska, Trybunał Sprawiedliwości, Europejski Trybunał Obrachunkowy, Europejski Bank Centralny).<br>(III etap) Integracja europejska. Uczeń:<br>2) wyjaśnia, czym zajmują się najważniejsze instytucje Unii Europejskiej (Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska). |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

- A. Rada Unii Europejskiej
- B. Rada Europejska
- C. Komisja Europejska
- D. Trybunał Sprawiedliwości (Unii Europejskiej)

**Schemat punktowania:**

- 2 pkt – podanie czterech poprawnych elementów odpowiedzi
- 1 pkt – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi
- 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 38. (0–1)**

|                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 43. Integracja europejska. Uczeń:<br>2) przedstawia sposoby podejmowania decyzji politycznych i gospodarczych w Unii Europejskiej, odnosząc je do zasad pomocniczości i solidarności;<br>3) charakteryzuje sposób powoływania, działania i najważniejsze kompetencje instytucji Unii Europejskiej (Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska, Rada Europejska, Trybunał Sprawiedliwości, Europejski Trybunał Obrachunkowy, Europejski Bank Centralny);<br>4) wyjaśnia, jak tworzone jest prawo unijne, oraz wymienia najważniejsze postanowienia traktatów obowiązujących w Unii Europejskiej.<br>(III etap) Integracja europejska. Uczeń:<br>2) wyjaśnia, czym zajmują się najważniejsze instytucje Unii Europejskiej (Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska). |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Poprawna odpowiedź:**

$B \rightarrow A \rightarrow C$

**Schemat punktowania:**

1 pkt – wskazanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi (poprawne przyporządkowanie)

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi

**Zadanie 39. (0–12)****Temat 1.**

**Scharakteryzuj zjawisko gettoizacji w Polsce, wskaż jego przyczyny i skutki oraz oceń je z perspektywy różnych uczestników życia społecznego.**

|                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.<br>VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | <p>1. Życie zbiorowe i jego reguły. Uczeń:</p> <p>1) charakteryzuje wybrane zbiorowości, społeczności, wspólnoty, społeczeństwa, ze względu na obowiązujące w nich reguły i więzi;</p> <p>4) omawia na przykładach źródła i mechanizmy konfliktów społecznych oraz sposoby ich rozwiązywania.</p> <p>2. Socjalizacja i kontrola społeczna. Uczeń:</p> <p>3) wyjaśnia na przykładach, w jaki sposób dochodzi do stygmatyzacji społecznej i jakie mogą być jej skutki.</p> <p>3. Grupa społeczna. Uczeń:</p> <p>2) omawia na przykładach różne rodzaje grup i wyjaśnia funkcjonowanie wskazanej grupy.</p> <p>4. Struktura społeczna. Uczeń:</p> <p>1) opisuje strukturę klasowo-warstwową polskiego społeczeństwa i swojej społeczności lokalnej;</p> <p>3) podaje przykłady i wyjaśnia uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej;</p> <p>4) opisuje mechanizm i skutki społecznego wykluczenia oraz sposoby przeciwdziałania temu zjawisku;</p> <p>5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania.</p> <p>5. Zmiana społeczna. Uczeń:</p> <p>3) analizuje sposoby adaptacji do zmiany społecznej na podstawie własnych obserwacji i tekstów kultury.</p> <p>6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Uczeń:</p> <p>2) omawia czynniki sprzyjające asymilacji oraz służące zachowaniu tożsamości narodowej;</p> <p>4) charakteryzuje mniejszości narodowe, etniczne i grupy imigrantów żyjące w Polsce (liczebność, historia, kultura, religia itp.); wymienia prawa, które im przysługują.</p> <p>8. Kultura i pluralizm kulturowy. Uczeń:</p> <p>3) rozpoznaje najważniejsze cechy kultury wskazanej społeczności;</p> <p>6) wyjaśnia, na czym polega i skąd się bierze pluralizm kulturowy współczesnego społeczeństwa; analizuje konsekwencje tego zjawiska.</p> <p>9. Współczesne spory światopoglądowe. Uczeń:</p> <p>5) rozpatruje racje stron innych aktualnych sporów</p> |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

|  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|--|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | <p>światopoglądowych i formułuje swoje stanowisko w danej sprawie.</p> <p>12. Społeczeństwo obywatelskie. Uczeń:</p> <p>3) wyjaśnia, jak powstaje i jakie znaczenie dla społeczeństwa ma kapitał społeczny (zaufanie, sieci współpracy i system efektywnych norm).</p> <p>14. Środki masowego przekazu. Uczeń:</p> <p>8) ocenia zasoby Internetu z punktu widzenia rzetelności i wiarygodności informacyjnej; świadomie i krytycznie odbiera zawarte w nich treści.</p> <p>(III etap) 2. Życie społeczne. Uczeń:</p> <p>5) wyjaśnia, jak tworzą się podziały w grupie i w społeczeństwie (np. na „swoich” i „obcych”), i podaje możliwe sposoby przeciwstawiania się przejawom nietolerancji.</p> <p>(III etap) 3. Współczesne społeczeństwo polskie. Uczeń:</p> <p>1) charakteryzuje – odwołując się do przykładów – wybrane warstwy społeczne, grupy zawodowe i style życia.</p> |
|--|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

### Schemat punktowania:

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><b>Poziom III – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA (12 PKT)</b></p> <p>Zdający w pełni:</p> <p>1) scharakteryzował zjawisko gettoizacji, tj. określił, że jest to dobrowolne odseparowanie się określonych kategorii społecznych od reszty społeczeństwa; określił różnorodne przejawy tego zjawiska, ocenił zjawisko z perspektywy różnych uczestników życia publicznego, np. wyższej klasy średniej, innych grup społecznych, władz samorządowych</p> <p>2) wykazał różnorodność przyczyn omawianego zjawiska, np.:<br/> – poczucie zagrożenia bezpieczeństwa w dotychczasowym miejscu zamieszkania, niedostateczna dbałość władz o stan przestrzeni publicznej,<br/> – wzrost dochodów pewnej części społeczeństwa, chęć zmanifestowania swojej pozycji społecznej,<br/> – obce wzory (np. USA),<br/> – chęć zachowania własnej kultury, niechęć do integracji z nie „swoją” częścią społeczeństwa;</p> <p>3) ukazał potencjalne skutki tego zjawiska, np.:<br/> – alienacja części społeczeństwa,<br/> – narastanie napięć i konfliktów społecznych,<br/> – zamknięcie przestrzeni publicznej dla innych grup,<br/> – uaktywnienie mieszkańców sąsiednich osiedli / ulic,<br/> – stygmatyzacja odgradzających się,<br/> – wzmocnienie tożsamości i podziału na „swoich” i „obcych”.</p> <p>4) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie różnych wybranych aspektów analizowanego tematu w szerszym</p> | <p>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA.<br/>Zdający nie popełnił żadnego błędu merytorycznego.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI.<br/>Zdający przeprowadził poprawną selekcję i hierarchizację informacji (nie zamieścił w pracy fragmentów niezwiązanych z tematem).</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA.<br/>Zdający zaprezentował wywód w pełni spójny, harmonijny i logiczny.</p> |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>kontekście interpretacyjnym, np. opis zmian w mentalności i zachowaniach Polaków, związanych z konsumpcjonizmem, poziomem zaufania społecznego, swojskością; prawidłowo używał wielu pojęć związanych z tematem, np.: przestrzeń publiczna, rozwarstwienie społeczne, atomizacja społeczeństwa, status materialny, globalne miasto, interakcje, klasy / warstwy społeczne, bezpieczeństwo publiczne, status społeczny, mniejszość etniczna, akulturacja, obyczajowość, stygmatyzacja, pluralizm kulturowy, kapitał społeczny, styl życia.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| <p><b>Poziom II – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA (8 PKT)</b></p> <p>Zdający przedstawił w pełni większość istotnych aspektów zagadnienia – spośród następujących:</p> <p>1) scharakteryzował zjawisko gettoizacji, tj. określił, że jest to dobrowolne odseparowanie się określonych kategorii społecznych od reszty społeczeństwa; określił różnorodne przejawy tego zjawiska, ocenił zjawisko z perspektywy różnych uczestników życia publicznego, np. wyższej klasy średniej, innych grup społecznych, władz samorządowych;</p> <p>2) wykazał różnorodność przyczyn omawianego zjawiska, np.:<br/> – poczucie zagrożenia bezpieczeństwa w dotychczasowym miejscu zamieszkania, niedostateczna dbałość władz o stan przestrzeni publicznej,<br/> – wzrost dochodów pewnej części społeczeństwa, chęć zaimplementowania swojej pozycji społecznej,<br/> – obce wzory (np. USA),<br/> – chęć zachowania własnej kultury, niechęć do integracji z nie „swoją” częścią społeczeństwa;</p> <p>3) ukazał potencjalne skutki tego zjawiska, np.:<br/> – alienacja części społeczeństwa,<br/> – narastanie napięć i konfliktów społecznych,<br/> – zamknięcie przestrzeni publicznej dla innych grup,<br/> – uaktywnienie mieszkańców sąsiednich osiedli / ulic,<br/> – stygmatyzacja odgradzających się,<br/> – wzmocnienie tożsamości i podziału na „swoich” i „obcych”.</p> <p>4) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie wybranych aspektów analizowanego tematu; wykazał się znajomością wybranych pojęć związanych z tematem, np.: przestrzeń publiczna, rozwarstwienie społeczne, status materialny, klasy / warstwy społeczne, bezpieczeństwo publiczne, status społeczny, mniejszość etniczna, stygmatyzacja, pluralizm kulturowy, kapitał społeczny, styl życia.</p> | <p><b>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA</b><br/> Zdający popełnił jeden lub dwa błędy merytoryczne.</p> <p><b>SELEKCJA INFORMACJI</b><br/> Zdający przeprowadził niekonsekwentną selekcję informacji i ich hierarchizację (umieścił w pracy nieliczne fragmenty niezwiązane z tematem).</p> <p><b>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA</b><br/> Zdający zaprezentował wywód nie w pełni uporządkowany.</p> |
| <p><b>Poziom I – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA (4 PKT)</b></p> <p>Zdający zasygnalizował jedynie większość istotnych aspektów lub pominął więcej niż jeden istotny aspekt zagadnienia –</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | <p><b>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA</b><br/> Zdający popełnił trzy</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>spośród następujących:</p> <p>1) scharakteryzował zjawisko gettoizacji, tj. określił, że jest to dobrowolne odseparowanie się określonych kategorii społecznych od reszty społeczeństwa; określił różnorodne przejawy tego zjawiska, ocenił zjawisko z perspektywy różnych uczestników życia publicznego, np. wyższej klasy średniej, innych grup społecznych, władz samorządowych</p> <p>2) wykazał różnorodność przyczyn omawianego zjawiska, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– poczucie zagrożenia bezpieczeństwa w dotychczasowym miejscu zamieszkania, niedostateczna dbałość władz o stan przestrzeni publicznej,</li> <li>– wzrost dochodów pewnej części społeczeństwa, chęć zaimanifestowania swojej pozycji społecznej,</li> <li>– obce wzory (np. USA),</li> <li>– chęć zachowania własnej kultury, niechęć do integracji z nie „swoją” częścią społeczeństwa;</li> </ul> <p>3) ukazał potencjalne skutki tego zjawiska, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– alienacja części społeczeństwa,</li> <li>– narastanie napięć i konfliktów społecznych,</li> <li>– zamknięcie przestrzeni publicznej dla innych grup,</li> <li>– uaktywnienie mieszkańców sąsiednich osiedli / ulic,</li> <li>– stygmatyzacja odgradzających się,</li> <li>– wzmocnienie tożsamości i podziału na „swoich” i „obcych”.</li> </ul> <p>4) Zdający wykazał się znajomością jedynie nielicznych pojęć związanych z tematem: przestrzeń publiczna, rozwarstwienie społeczne, status materialny, bezpieczeństwo publiczne, status społeczny, mniejszość etniczna, styl życia.</p> | <p>lub cztery błędy merytoryczne.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI<br/>Zdający przeprowadził w niewystarczającym stopniu selekcję informacji i ich hierarchizację (napisał pracę, której znaczną część stanowią fragmenty niezwiązane z tematem).</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA<br/>Zdający zaprezentował wywód w sposób chaotyczny i nielogiczny.</p> |
| <p><b>(0 PKT)</b></p> <p>Zdający nie zrozumiał tematu – nie zasygnalizował większości istotnych aspektów lub pominął więcej niż dwa istotne aspekty zagadnienia – spośród następujących:</p> <p>1) scharakteryzował zjawisko gettoizacji, tj. określił, że jest to dobrowolne odseparowanie się określonych kategorii społecznych od reszty społeczeństwa; określił różnorodne przejawy tego zjawiska, ocenił zjawisko z perspektywy różnych uczestników życia publicznego, np. wyższej klasy średniej, innych grup społecznych, władz samorządowych</p> <p>2) wykazał różnorodność przyczyn omawianego zjawiska, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– poczucie zagrożenia bezpieczeństwa w dotychczasowym miejscu zamieszkania, niedostateczna dbałość władz o stan przestrzeni publicznej,</li> <li>– wzrost dochodów pewnej części społeczeństwa, chęć zaimanifestowania swojej pozycji społecznej,</li> <li>– obce wzory (np. USA),</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | <p>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA<br/>Zdający popełnił co najmniej pięć błędów merytorycznych.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI<br/>Ponad połowę pracy stanowią fragmenty niezwiązane z tematem.</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA<br/>Wywód jest niekomunikatywny.</p>                                                                                           |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |  |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|
| <p>– chęć zachowania własnej kultury, niechęć do integracji z nie „swoją” częścią społeczeństwa;</p> <p>3) ukazał potencjalne skutki tego zjawiska, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– alienacja części społeczeństwa,</li> <li>– narastanie napięć i konfliktów społecznych,</li> <li>– zamknięcie przestrzeni publicznej dla innych grup,</li> <li>– uaktywnienie mieszkańców sąsiednich osiedli / ulic,</li> <li>– stygmatyzacja odgradzających się,</li> <li>– wzmocnienie tożsamości i podziału na „swoich” i „obcych”.</li> </ul> <p>4) Zdający nie wykazał się znajomością nielicznych pojęć związanych z tematem: przestrzeń publiczna, rozwarstwienie społeczne, status materialny, bezpieczeństwo publiczne, status społeczny, mniejszość etniczna, styl życia.</p> |  |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|

Egzaminator może ocenić wartość merytoryczną pracy wyłącznie na 12, 8 lub 4 punkty, klasyfikując w ten sposób wypowiedź na jeden z trzech poziomów (I–III). Egzaminator może także ocenić pracę na 0 punktów. Maksymalnie za wypowiedź pisemną można uzyskać 12 punktów.

Ostateczna liczba punktów uzyskanych przez zdającego jest zależna także od poziomu realizacji trzech pozostałych kryteriów, tj. poprawności merytorycznej, selekcji informacji oraz języka, stylu i kompozycji pracy. Za zrealizowanie danego kryterium na poziomie wyższym / niższym od poziomu wartości merytorycznej pracy, zdający uzyskuje jeden punkt więcej / mniej.

### Przykładowa odpowiedź:

*Pojęcie getta jest ściśle powiązane z dzielnicami w amerykańskich miastach, gdzie Afroamerykanie żyją bardzo często w gorszych warunkach niż mieszkańcy tego samego miasta z innych okolic. Pojęcie getta ma więc wydźwięk pejoratywny. Od tego zjawiska społecznego wywodzi się pojęcie gettoizacji, czyli „zamykania”, „separowania” konkretnej grupy społecznej.*

*Zgodnie z materiałami źródłowymi gettoizację możemy rozumieć bardzo szeroko – nie tylko jako formę wykluczenia określonych grup społecznych skazanych przy tym na odseparowanie w określonej dzielnicy od innych mieszkańców, ale także jako tworzenie zamkniętych osiedli i separowanie się jednych mieszkańców od drugich.*

*W Polsce trudno znaleźć przykłady gett w rozumieniu przedstawionym w pierwszym akapicie pracy. Niemniej można wyobrazić sobie powstawanie takiego zjawiska. Gettoizacja w Polsce pojawia się raczej w formie tworzenia grodzonych/odseparowanych osiedli.*

*Przyczyny i skutki zjawiska gettoizacji zależne są od tego, jak rozumiemy to zjawisko. Przy pierwszym definiowaniu zjawiska gettoizacji jako separowania niektórych mieszkańców od dominującej większości jego przyczyny mogą mieć charakter ekonomiczny, kulturowy czy polityczny. Przyczyny ekonomiczne sprowadzają się do tego, że osoby już znajdujące się w trudniejszej sytuacji materialnej wynajmują mieszkania w dzielnicach uważanych za gorsze, w których koszty życia są niższe. To zaś powoduje zjawisko „dziedziczenia” pozycji społeczno-ekonomicznej rodziców. Duża część mieszkańców getta nie może się z nich wyrwać.*

*Przyczyny kulturowe gettoizacji to tendencja do zamykania się danych grup kulturowych w obrębie własnej społeczności. Znane na świecie są tzw. Chinatowns, w których*



obok siebie mieszkają przedstawiciele diaspory chińskiej. Kulturowe przyczyny gettoizacji są efektem chęci przebywania we własnej grupie, dzielącej normy społeczne. W takiej grupie łatwiej odnaleźć się osobom np. słabiej znającym język kraju, w którym przebywają. Mają wówczas miejsce sytuacje, w których osoba przez całe życie może nie zintegrować się z kulturą społeczeństwa danego państwa. Również Polacy znają to zjawisko, żeby wspomnieć o „polskich dzielnicach” w miastach amerykańskich jak Jackowo czy Greenpoint. W Polsce tak rozumiane getta dotyczyć mogą właśnie wymienionych w źródle drugim Romów.

Polityczne przyczyny gettoizacji mogą występować w państwach niedemokratycznych, gdzie w wyniku działań rządu dana grupa jest spychana do getta, marginalizowana ekonomicznie, społecznie i politycznie. Przypomnijmy jedynie, że pojęcie getta powstało na określenie żydowskich dzielnic tworzonych przez nazistów w okupowanych przez nich miastach europejskich. W Polsce z takim zjawiskiem nie mamy do czynienia.

Jeżeli gettoizację rozumiemy jako zamykanie się w zamkniętych osiedlach, jak sugeruje materiał źródłowy nr 1, wówczas przyczyny takiej gettoizacji są efektem świadomych działań samych mieszkańców tych osiedli oraz zarządzania przestrzenią publiczną przez władarzy miast. Podstawową przyczyną gromadzenia się niektórych mieszkańców są kwestie bezpieczeństwa. We współczesnej Polsce obawy przed przestępczością, kradzieżami powodują, że osoby, które mogą sobie na to pozwolić tworzą osiedla strzeżone, niedostępne dla osób postronnych.

Nie tylko chęć ochrony własnych dóbr czy pragnienie spokojnych placów zabaw dla dzieci jest istotna, ale także fakt, że część społeczeństwa po prostu może pozwolić sobie na tworzenie takich osiedli. Zamieszkiwanie na zamkniętym osiedlu stało się wręcz symbolem statusu społecznego. Nie miały wpływu na to miały wręcz amerykańskie filmy ukazujące takie zamknięte społeczności bogatych ludzi. Z tego też powodu mieszkańcy zamkniętych osiedli postrzegani są jako „wyniośli”, „lepsi”.

Przyczynami tworzenia zamkniętych osiedli mogą być również dysfunkcje władzy publicznej, która w opinii mieszkańców niewystarczająco dba o społeczną infrastrukturę. Ci, którzy mogą sobie na to pozwolić, chcą mieć działającą lampę pod domem, zadbane ogródki itd. Skoro więc klasa średnia sfinansowała z własnych środków powstanie takiej infrastruktury, dlaczego też nie miałyby móc ograniczać dostępu do niej osobom, które nie współfinansowały tych inwestycji?

Skutki gettoizacji są również zależne od rozumienia tego zjawiska. Pierwsze rozumienie gettoizacji prowadzić może do poczucia wykluczenia, trudności odnalezienia się w otaczającym świecie. W ujęciu obiektywnym gettoizacja może doprowadzić do wzrostu przestępczości, bezrobocia, zależności od systemu opieki społecznej, anomii społecznej i alienacji politycznej.

Skutki gettoizacji rozumianej jako zamykanie się w gromadzonych osiedlach prowadzić mogą do podziałów społecznych, atomizacji społeczeństwa. Najistotniejsze jest chyba dzielenie społeczeństwa na „lepszych”, żyjących w zamkniętych osiedlach i tych „gorszych”, których na to nie stać. Takie podziały mentalne przenoszą się na realne podziały w społeczeństwie. Wzrasta rozwarstwienie, zanika grupa środka, bo ludzie dzielą się albo na tych „lepszych”, albo na wykluczonych. Tworzą się ośrodki dobrobytu i biedy. Dzieci wychowywane na niezamykanych osiedlach mogą czuć się gorsze. To też powodować może konflikty społeczne. Można tu podać przykład głośnego filmu meksykańskiego pt. „Zona”.

Efektom gettoizacji jest bardzo często jednoczesna degradacja starych osiedli – niedoinwestowanych i zaniedbanych. Ogranicza się również przestrzeń miejska, gdyż władze nie inwestują w zdegradowane osiedla, a w tych zamkniętych czynią to sami mieszkańcy.

Ocena skutków gettoizacji zależy od grupy społecznej. Przy pierwszym rozumieniu gettoizacji osoby z gett mogą czuć się dyskryminowane. Może tworzyć się poczucie, że państwo traktuje tych ludzi gorzej, jako obywateli drugiej kategorii. Z perspektywy

większości społeczeństwa zamykanie mniejszości w gettach może dawać uludę bezpieczeństwa i spokoju (separujemy się od grup, które mogą tworzyć problemy). Przy drugim rozumieniu gettoizacji klasy średnie i wyższe mogą być zadowolone z zamykania osiedli, gdyż ich nie będzie dotyczyła otaczająca przestępczość czy utrudnienia w dostępie do infrastruktury społecznej. Osoby spoza osiedli będą miały ograniczony dostęp do placów zabaw, parków, parkingów etc.

Podsumowując, należy podkreślić, że zjawisko gettoizacji w Polsce, tak jak i w wielu innych państwach, nasila się, więc niezbędna jest szersza dyskusja o jego przyczynach i następstwach. Taka dyskusja mogłaby przyczynić się do ograniczania negatywnych skutków tego zjawiska, które są coraz bardziej odczuwalne.

### Ocena przykładowej odpowiedzi:

| Element oceny                | Poziom | Punkty |
|------------------------------|--------|--------|
| WARTOŚĆ MERYTORYCZNA (W)     | II     | 8      |
| POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA (M)  | III    | +1     |
| SELEKCJA INFORMACJI (S)      | II     | 0      |
| JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA (J) | III    | +1     |
| SUMA PUNKTÓW:                |        | 10     |

### Temat 2.

**Scharakteryzuj źródła dochodów gminy, uwzględniając zakres zadań przez nią sprawowanych.**

|                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | <p>28. Samorząd terytorialny w Polsce. Uczeń:</p> <p>1) omawia formy demokracji przedstawicielskiej i bezpośredniej w samorządach terytorialnych; opisuje instytucję referendum lokalnego;</p> <p>2) przedstawia zadania i kompetencje samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego;</p> <p>3) wyjaśnia, jakie są źródła dochodów samorządów (dochody własne, dotacje, subwencje) i jak jest uchwalany budżet gminy;</p> <p>(III etap) 17. Gmina jako wspólnota mieszkańców. Uczeń:</p> <p>2) wymienia najważniejsze zadania samorządu gminnego i wykazuje, jak odnosi się to do jego codziennego życia;</p> <p>3) przedstawia sposób wybierania i działania władz gminy, w tym podejmowania decyzji w sprawie budżetu.</p> <p>(III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Uczeń:</p> <p>2) wymienia najważniejsze dochody i wydatki państwa; wyjaśnia co to jest budżet państwa;</p> <p>3) przedstawia główne rodzaje podatków w Polsce (PIT, VAT, CIT) i oblicza wysokość podatku PIT na podstawie konkretnych danych.</p> |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

### Schemat punktowania:

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><b>Poziom III – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA (12 PKT)</b></p> <p>Zdający w pełni:</p> <p>1) przedstawił źródła dochodów własnych, m.in. wpływy z ustalonych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw podatków (od nieruchomości, rolnego, od spadków i darowizn, od czynności cywilnoprawnych); wpływy z opłat (np. skarbowej, targowej, od posiadania psów); udziały w podatkach dochodowych stanowiących dochód budżetu państwa (ponad 1/3 wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych, blisko 1/15 wpływów z podatku dochodowego od osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, posiadających siedzibę na terenie gminy); podkreślił, że podstawowym dochodem własnym gmin jest podatek od nieruchomości oraz udział w podatku dochodowym od osób fizycznych;</p> <p>2) wyjaśnił, że subwencja ogólna jest formą zasilania budżetu gminy z budżetu państwa i składa się z części: podstawowej, oświatowej, której wysokość zależy od zakresu zadań oświatowych realizowanych przez jednostki oraz liczby uczniów, wyrównawczej, rekompensującej, która ma pokryć utracone dochody;</p> <p>3) wykazał, że dotacje celowe są środkami publicznymi o charakterze bezzwrotnym, przeznaczanymi na finansowanie lub dofinansowanie kosztów wykonania ściśle określonego zadania, celu i powinny być zrealizowane w wyznaczonym terminie; uwzględnił dofinansowanie inwestycji gminnych z funduszy UE.</p> <p>4) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie różnych wybranych aspektów analizowanego tematu w szerszym kontekście interpretacyjnym, np. funkcjonowania samorządu gminnego, uwzględniając relacje między administracją rządową a samorządową; prawidłowo używał wielu pojęć związanych z tematem, np.: samorząd terytorialny, dochody własne, dotacja celowa, subwencja ogólna, zadania własne i zlecone, budżet gminy, absolutorium, podatek, PIT, CIT, rodzaje opłat.</p> | <p>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA.<br/>Zdający nie popełnił żadnego błędu merytorycznego.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI.<br/>Zdający przeprowadził poprawną selekcję i hierarchizację informacji (nie zamieścił w pracy fragmentów niezwiązanych z tematem).</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA.<br/>Zdający zaprezentował wywód w pełni spójny, harmonijny i logiczny.</p> |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><b>Poziom II – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA (8 PKT)</b></p> <p>Zdający przedstawił w pełni większość istotnych aspektów zagadnienia – spośród następujących:</p> <p>1) przedstawił źródła dochodów własnych, m.in. wpływy z ustalonych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw podatków (od nieruchomości, rolnego, od spadków i darowizn, od czynności cywilnoprawnych); wpływy z opłat (np. skarbowej, targowej, od posiadania psów); udziały w podatkach dochodowych stanowiących dochód budżetu państwa (ponad 1/3 wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych, blisko 1/15 wpływów z podatku dochodowego od osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, posiadających siedzibę na terenie gminy); podkreślił, że podstawowym dochodem własnym gmin jest podatek od nieruchomości oraz udział w podatku dochodowym od osób fizycznych;</p> <p>2) wyjaśnił, że subwencja ogólna jest formą zasilania budżetu gminy z budżetu państwa i składa się z części: podstawowej, oświatowej, której wysokość zależy od zakresu zadań oświatowych realizowanych przez jednostki oraz liczby uczniów, wyrównawczej, rekompensującej, która ma pokryć utracone dochody;</p> <p>3) wykazał, że dotacje celowe są środkami publicznymi o charakterze bezzwrotnym, przeznaczanymi na finansowanie lub dofinansowanie kosztów wykonania ściśle określonego zadania, celu i powinny być zrealizowane w wyznaczonym terminie; uwzględnił dofinansowanie inwestycji gminnych z funduszy UE.</p> <p>4) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie wybranych aspektów analizowanego tematu; wykazał się znajomością wybranych pojęć związanych z tematem, np.: samorząd terytorialny, dochody własne, dotacja celowa, subwencja ogólna, zadania własne i zlecone, budżet gminy, podatek, rodzaje opłat.</p> | <p><b>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA</b><br/>Zdający popełnił jeden lub dwa błędy merytoryczne.</p> <p><b>SELEKCJA INFORMACJI</b><br/>Zdający przeprowadził niekonsekwentną selekcję informacji i ich hierarchizację (umieścił w pracy nieliczne fragmenty niezwiązane z tematem).</p> <p><b>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA</b><br/>Zdający zaprezentował wywód nie w pełni uporządkowany.</p> |
| <p><b>Poziom I – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA (4 PKT)</b></p> <p>Zdający zasygnalizował jedynie większość istotnych aspektów lub pominął więcej niż jeden istotny aspekt zagadnienia – spośród następujących:</p> <p>1) przedstawił źródła dochodów własnych, m.in. wpływy z ustalonych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw podatków (od nieruchomości, rolnego, od spadków i darowizn, od czynności cywilnoprawnych); wpływy z opłat (np. skarbowej, targowej, od posiadania psów); udziały w podatkach dochodowych stanowiących dochód budżetu państwa (ponad 1/3 wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych, blisko</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | <p><b>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA</b><br/>Zdający popełnił trzy lub cztery błędy merytoryczne.</p> <p><b>SELEKCJA INFORMACJI</b><br/>Zdający przeprowadził w niewystarczającym stopniu selekcję informacji i ich</p>                                                                                                                                                                  |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>1/15 wpływów z podatku dochodowego od osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, posiadających siedzibę na terenie gminy); podkreślił, że podstawowym dochodem własnym gmin jest podatek od nieruchomości oraz udział w podatku dochodowym od osób fizycznych;</p> <p>2) wyjaśnił, że subwencja ogólna jest formą zasilania budżetu gminy z budżetu państwa i składa się z części: podstawowej, oświatowej, której wysokość zależy od zakresu zadań oświatowych realizowanych przez jednostki oraz liczby uczniów, wyrównawczej, rekompensującej, która ma pokryć utracone dochody;</p> <p>3) wykazał, że dotacje celowe są środkami publicznymi o charakterze bezzwrotnym, przeznaczanymi na finansowanie lub dofinansowanie kosztów wykonania ściśle określonego zadania, celu i powinny być zrealizowane w wyznaczonym terminie; uwzględnił dofinansowanie inwestycji gminnych z funduszy UE.</p> <p>4) Zdający wykazał się znajomością jedynie nielicznych pojęć związanych z tematem, np.: samorząd terytorialny, dochody własne, dotacja celowa, subwencja.</p>                                                                                                                               | <p>hierarchizację (napisał pracę, której znaczną część stanowią fragmenty niezwiązane z tematem).</p> <p>JĘZYK, STYL<br/>I KOMPOZYCJA<br/>Zdający zaprezentował wywód w sposób chaotyczny i nielogiczny.</p>                                                     |
| <p><b>(0 PKT)</b></p> <p>Zdający nie zrozumiał tematu – nie zasygnalizował większości istotnych aspektów lub pominął więcej niż dwa istotne aspekty zagadnienia – spośród następujących:</p> <p>1) przedstawił źródła dochodów własnych, m.in. wpływy z ustalonych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw podatków (od nieruchomości, rolnego, od spadków i darowizn, od czynności cywilnoprawnych); wpływy z opłat (np. skarbowej, targowej, od posiadania psów); udziały w podatkach dochodowych stanowiących dochód budżetu państwa (ponad 1/3 wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych, blisko 1/15 wpływów z podatku dochodowego od osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, posiadających siedzibę na terenie gminy); podkreślił, że podstawowym dochodem własnym gmin jest podatek od nieruchomości oraz udział w podatku dochodowym od osób fizycznych;</p> <p>2) wyjaśnił, że subwencja ogólna jest formą zasilania budżetu gminy z budżetu państwa i składa się z części: podstawowej, oświatowej, której wysokość zależy od zakresu zadań oświatowych realizowanych przez jednostki oraz liczby uczniów, wyrównawczej, rekompensującej, która ma pokryć utracone dochody;</p> | <p>POPRAWNOŚĆ<br/>MERYTORYCZNA<br/>Zdający popełnił co najmniej pięć błędów merytorycznych.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI<br/>Ponad połowę pracy stanowią fragmenty niezwiązane z tematem.</p> <p>JĘZYK, STYL<br/>I KOMPOZYCJA<br/>Wywód jest niekomunikatywny.</p> |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|
| 3) wykazał, że dotacje celowe są środkami publicznymi o charakterze bezzwrotnym, przeznaczanymi na finansowanie lub dofinansowanie kosztów wykonania ściśle określonego zadania, celu i powinny być zrealizowane w wyznaczonym terminie; uwzględnił dofinansowanie inwestycji gminnych z funduszy UE. |  |
| 4) Zdający nie wykazał się znajomością nielicznych pojęć związanych z tematem, np.: samorząd terytorialny, dochody własne, dotacja celowa, subwencja.                                                                                                                                                 |  |

Egzaminator może ocenić wartość merytoryczną pracy na 12, 8 lub 4 punkty, klasyfikując w ten sposób wypowiedź na jeden z trzech poziomów (I–III). Egzaminator może także ocenić pracę na 0 punktów. Maksymalnie za wypowiedź pisemną można uzyskać 12 punktów. Ostateczna liczba punktów uzyskanych przez zdającego jest zależna także od poziomu realizacji trzech pozostałych kryteriów, tj. poprawności merytorycznej, selekcji informacji oraz języka, stylu i kompozycji pracy. Za zrealizowanie danego kryterium na poziomie wyższym / niższym od poziomu wartości merytorycznej pracy, zdający uzyskuje jeden punkt więcej / mniej.

#### **Przykładowa odpowiedź nr 1:**

*Gmina jest podstawową jednostką samorządu terytorialnego. Zadaniem gminy jest zaspokajanie potrzeb jej mieszkańców, w tym tych najbardziej podstawowych. To gmina utrzymuje sieć szkół w tym szkół podstawowych i gimnazjów, to gmina dba o drogi lokalne. W obrębie gminy powinna być też zorganizowana sieć pomocy społecznej, dzięki której dba się o potrzeby jej najuboższych mieszkańców. Wodociągi, wysypiska śmieci, oczyszczalnie ścieków to też gmina (jej obowiązki). Na to wszystko potrzebne są pieniądze. Również utrzymanie urzędu gminy, lokalnej biurokracji wymaga funduszy. Gminy wykonują też często zadania zlecone, np. kiedy organizowane są wybory parlamentarne – to też kosztuje, na to muszą być środki. Moim zadaniem jest odpowiedzieć na pytanie, skąd gmina pozyskuje fundusze, aby móc wykonywać zadania własne i tzw. zadania zlecone, czyli jakie są źródła dochodów gminy.*

*Jest wiele źródeł dochodów gminy. Zaczę od dochodów własnych. Ważną rolę odgrywają tu dochody czerpane z podatków. Wśród nich należy wymienić: podatek od nieruchomości (płacisz za posiadanie mieszkania, czy garażu na terenie gminy), czy podatek rolny, płacony przez właścicieli gruntów rolnych znajdujących się na terenie gminy. Są też inne, jak np. podatek od posiadania psów, chociaż nie każda gmina go pobiera. W mojej gminie takie opłaty są wnoszone, zgodnie z decyzją kierującego gminą burmistrza. Gmina otrzymuje też część podatków pozyskiwanych przez budżet państwa. Do jednostek samorządu terytorialnego spływa prawnie przewidziana część podatków od osób fizycznych, którzy zamieszkują na terenie gminy (PIT, CIT). Ważną rolę odgrywają też różne opłaty, np. opłata targowa. Istnieje też opłata uzdrowiskowa, ale z tej korzystać mogą tylko te gminy, w którym istnieją miejscowości uznane za uzdrowiska. Wówczas przyjeżdżające do nich osoby muszą taką opłatę wnosić. Jest też opłata za zezwolenia na sprzedaż alkoholu. Koncesję na sprzedaż alkoholu każdy sklep musi wykupić od gminy. Ostatnio wprowadzono też budzącą duże emocje tzw. opłatę śmieciową – gmina odpowiedzialna jest za rozwiązywanie problemów odpadów (śmieci).*

*Duży wpływ na to, czy gmina jest bogata czy biedna odgrywa fakt jak dużym majątkiem własnym dysponuje. Gminy posiadają ziemię, która mogą dzierżawić i stąd czerpać nieraz bardzo duże dochody, jeżeli, np. na tych gruntach powstanie supermarket lub dochodowa fabryka. Gminy mają też w swoim władaniu budynki, lokale handlowe, które mogą wynajmować. Na rzecz gminy można też przekazać spadek lub darowiznę.*

*Ważnym źródłem dochodów gminy są dotacje i subwencje z budżetu państwa. Czym się różni subwencja od dotacji? Otóż subwencja jest podstawową formą wspierania gmin przez budżet państwa. Z otrzymywanych subwencji finansowane jest realizowanie większości zadań własnych gminy. Subwencja należy się każdej gminie, a zasady jej wypłacania ustalone są ustawowo.*

*Inaczej funkcjonuje system dotacji. Dotacje otrzymuje gmina najczęściej jako pomoc finansową (współfinansowanie) w przypadku realizacji określonej inwestycji i musi o taką dotację wystąpić i nie zawsze może ją otrzymać. Dotacja ma charakter uznaniowy w przeciwieństwie do subwencji, która się należy gminie zawsze. Na nic innego te tzw. znaczone pieniądze nie mogą być wydane. Tak też można potraktować pieniądze unijne. Dzieje się tak, od kiedy Polska wstąpiła do Unii Europejskiej (2004 r.). Pozyskują środki z różnych funduszy, w tym najczęściej z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), co jest widoczne w wielu szkołach, np. na komputerach szkolnych, pracowniach informatycznych, rzutnikach widnieją naklejki z informacją „sfinansowane w ramach środków z EFS”. W moim mieście zostało odnowionych kilka budynków i wyremontowanych kilka dróg ze środków unijnych, w tym przypadku z Funduszu Rozwoju Regionalnego (ERDF). Z tego źródła pozyskano środki na remont biblioteki miejskiej i odnowienie lokalnego ośrodka kultury.*

*Jeżeli gmina wykonuje zadania zlecone (a nie określone jako własne), to w całości są one finansowane z budżetu państwa.*

*Gmina może też zaciągać kredyty i korzystać z pożyczek. Jest to jednak ryzykowne. W mojej gminie w ostatnich latach sfinansowano wiele inwestycji, w tym komunikacyjnych, korzystając z kredytów. Było to bardzo korzystne dla mieszkańców, ale staliśmy się jedną z najbardziej zadłużonych gmin w Polsce. Władze gminy muszą wyprzedawać część majątku gminy, aby pokryć rosnące zadłużenie.*

*Podsumowując – gmina zaspokaja potrzeby mieszkańców i na realizację tych zadań pozyskuje środki z różnych źródeł. Do najważniejszych należą: dochody własne, środki z budżetu państwa i środki pozyskiwane z funduszy unijnych.*

#### **Ocena przykładowej odpowiedzi nr 1:**

| Element oceny                | Poziom | Punkty |
|------------------------------|--------|--------|
| WARTOŚĆ MERYTORYCZNA (W)     | II     | 8      |
| POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA (M)  | II     | 0      |
| SELEKCJA INFORMACJI (S)      | III    | +1     |
| JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA (J) | III    | +1     |
| SUMA PUNKTÓW:                |        | 10     |

#### **Przykładowa odpowiedź nr 2:**

*Jedną z najważniejszych reform przeprowadzonych w Polsce po upadku komunizmu było stworzenie samorządu terytorialnego. Podzielono Polskę na gminy, powiaty i województwa. Wprowadzono różne rodzaje gmin: wiejskie, miejskie, miejsko-wiejskie. Powszechnie uważa się, że stworzenie samorządu to duży sukces Polski. Samorządy stanowią*

ważny element demokracji. Władza znalazła się w rękach lokalnych społeczności, które same o sobie decydują. Mieszkańcy gminy (odpowiednio również powiatu i województwa) wybierają swoje władze i mają bezpośredni wpływ na tworzenie budżetów i wydawanie lokalnych pieniędzy. To od lokalnych społeczności zależy, czy ich miasta lub wioski będą się prawidłowo rozwijać, a lokalne budżety będą przeznaczane na rozwój. Państwo całkowicie pozwoliło gminom prowadzić własną politykę, w tym finansową i nie wtrąca się do tego.

Z budżetu gminy czerpane są fundusze na budowę szkół (podstawowych, gimnazjów, średnich) oraz remont dróg. Niestety nie wszystkie gminy wydają pieniądze właściwie. Wiele gmin jest biednych i nie zawsze starcza pieniędzy na zaspokajanie potrzeb mieszkańców. A tych potrzeb jest wiele. Jak już wspomniano należą do nich szkoły, drogi, ale też szpitale, sierocińce czy wysypiska śmieci (to działanie z innego obszaru niż pozostałe, ale też ważne dla zwykłych mieszkańców). Wiele pieniędzy pochłania też organizacja wyborów – co pokazały ostatnie wybory samorządowe. Należy opłacić ludzi pracujących w komisjach, wynająć lokale, a i organizacja kampanii wyborczej pochłania ogromne publiczne pieniądze.

I tu należy powrócić do właściwego pytania – skąd gminy biorą środki? Należy stwierdzić, że z wielu źródeł. Podstawą utrzymania gmin są opłaty podatników, podatki i opłaty gminne. Takim typem opłat jest podatek za posiadanie lokalu – obojętnie, czy to mieszkanie, sklep, czy warsztat należy wnieść opłatę do gminy. Gminy wspiera też państwo. Na prowadzenie szkół gminy otrzymują środki od państwa (dotacje). Również gmina może wystąpić do państwa o pomoc finansową, kiedy zdecyduje się wyremontować ważną drogę lub zbudować oczyszczalnię ścieków. Niektóre gminy nauczyły się też korzystać ze środków Unii Europejskiej. Gminy też często wyprzedają posiadany majątek – zwłaszcza wówczas gdy brakuje im środków. Takie działania nie zawsze akceptują mieszkańcy gminy. Mogą zorganizować wtedy referendum i odwołać wójta lub burmistrza. Aby tak się stało, musi pójść i zagłosować co najmniej 30% mieszkańców. W przeciwnym razie referendum będzie nieważne. Za odwołaniem musi zagłosować większość spośród tych, którzy poszli głosować.

Samorząd terytorialny to ważna część funkcjonowania państwa. Od jakości pracy władz gminy zależy dobro jej mieszkańców. Ważne jest aby rozsądnie pozyskiwać i wydawać w gminie publiczne pieniądze i aby mieszkańcy gminy mieli nad tymi wydatkami kontrolę. To są podstawowe standardy demokracji. Budżet musi być przejrzysty, a działania władz podlegać kontroli. Tylko wówczas możemy mówić o prawdziwej demokracji. Dotyczy to również budżetu gminy.

#### Ocena przykładowej odpowiedzi nr 2:

| Element oceny                | Poziom | Punkty |
|------------------------------|--------|--------|
| WARTOŚĆ MERYTORYCZNA (W)     | I      | 4      |
| POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA (M)  | I      | 0      |
| SELEKCJA INFORMACJI (S)      | I      | 0      |
| JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA (J) | I      | 0      |
| SUMA PUNKTÓW:                |        | 4      |



### Temat 3.

**ONZ gwarantem światowego rozwoju? – rozważ problem, odwołując się do przykładów działań tej organizacji w ostatniej dekadzie.**

|                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | <p>4. Struktura społeczna. Uczeń:</p> <p>4) opisuje mechanizm i skutki społecznego wykluczenia oraz sposoby przeciwdziałania temu zjawisku.</p> <p>7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Uczeń:</p> <p>4) omawia na przykładach przyczyny i sposoby rozwiązywania długotrwałych konfliktów między narodami;</p> <p>5) omawia przyczyny i skutki konfliktów społecznych w państwach Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej.</p> <p>9. Współczesne spory światopoglądowe. Uczeń:</p> <p>5) rozpatruje racje stron innych aktualnych sporów światopoglądowych i formułuje swoje stanowisko w danej sprawie.</p> <p>40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń:</p> <p>2) charakteryzuje na przykładach najczęściej stosowane metody rozwiązywania sporów między państwami;</p> <p>3) wyjaśnia przyczyny dysproporcji między globalną Północą i globalnym Południem oraz mechanizmy i działania, które ją zmniejszają lub powiększają;</p> <p>4) przedstawia na przykładach wzajemne zależności pomiędzy państwami biednymi i bogatymi w polityce, ekonomii, kulturze i ekologii;</p> <p>5) wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie;</p> <p>6) rozważa możliwości prowadzenia akcji humanitarnych, współpracy rozwojowej oraz interwencji pokojowych na obszarach dotkniętych konfliktami zbrojnymi, oceniając ich skuteczność i aspekty moralne;</p> <p>8) przedstawia inicjatywy na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka (w tym działania laureatów Pokojowej Nagrody Nobla).</p> <p>41. Globalizacja współczesnego świata. Uczeń:</p> <p>2) ocenia rolę wybranych państw oraz instytucji o zasięgu globalnym (organizacji, korporacji, mediów) w procesach globalizacyjnych.</p> <p>42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Uczeń:</p> <p>2) opisuje cele i metody działania ONZ oraz kompetencje jej organów (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna);</p> <p>3) charakteryzuje krótko działanie następujących organizacji: WHO (Światowa Organizacja Zdrowia), ILO (Międzynarodowa Organizacja Pracy), FAO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa), IMF (Międzynarodowy Fundusz Walutowy), IBRD (Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju), WTO (Światowa Organizacja Handlu), OECD (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju), UNESCO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury), UNIDO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Rozwoju</p> |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

|  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|--|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | <p>Przemysłowego), IAEA (Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej), UNICEF (Fundusz Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci), UNHCR (Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców).</p> <p>(III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) wyjaśnia, czym zajmuje się ONZ, jej najważniejsze organy (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny) i wybrane organizacje międzynarodowe;</li> <li>2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich.</li> </ol> <p>(III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) porównuje sytuację w państwach globalnego Południa i globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność;</li> <li>2) uzasadnia potrzebę pomocy humanitarnej i angażuje się (w miarę swoich możliwości) w działania instytucji (także pozarządowych), które ją prowadzą;</li> <li>5) ocenia sytuację imigrantów i uchodźców we współczesnym świecie.</li> </ol> |
|--|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

#### Schemat punktowania:

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><b>Poziom III – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA (12 PKT)</b></p> <p>Zdający w pełni:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) scharakteryzował problemy światowego rozwoju, nawiązując do milenijnych celów rozwoju; wskazał na zjawiska widoczne w niektórych częściach świata: skrajne ubóstwo i głód; brak dostępu do powszechnego nauczania na poziomie podstawowym; problemy z równością płci i awansem społecznym kobiet; umieralność dzieci; słabość opieki zdrowotnej nad matkami; rozprzestrzenianie się HIV/AIDS, malarii i innych chorób zakaźnych; kwestia ochrony środowiska naturalnego;</li> <li>2) przedstawił cele i metody działania ONZ oraz organizacji wyspecjalizowanych, np.: UNESCO, FAO, UNIDO, UNICEF, WHO, IBRD w zakresie zapewnienia światowego rozwoju; przedstawił rolę Zgromadzenia Ogólnego i Rady Gospodarczo-Społecznej w zakresie zapewnienia światowego rozwoju;</li> <li>3) zajął stanowisko, podał argumenty na potwierdzenie swojej tezy, podał kontrargumenty, „zważył” argumenty i kontrargumenty, podał końcowy wniosek.</li> <li>4) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie różnych wybranych aspektów analizowanego tematu w szerszym kontekście interpretacyjnym, np. znajomość i rozumienie różnych aspektów funkcjonowania ONZ, działań jej organów w konkretnych sytuacjach; prawidłowo używał wielu pojęć</li> </ol> | <p>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA.</p> <p>Zdający nie popełnił żadnego błędu merytorycznego.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI.</p> <p>Zdający przeprowadził poprawną selekcję i hierarchizację informacji (nie zamieścił w pracy fragmentów niezwiązanych z tematem).</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA.</p> <p>Zdający zaprezentował wywód w pełni spójny, harmonijny i logiczny.</p> |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>związanych z tematem, np.: dysproporcje w rozwoju, zrównoważony rozwój, organizacje wyspecjalizowane, globalizacja, bogata Północ, biedne Południe, milenijne cele rozwoju, zagrożenia cywilizacyjne, niemoc instytucjonalna, organy ONZ.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <p><b>Poziom II – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA (8 PKT)</b></p> <p>Zdający przedstawił w pełni większość istotnych aspektów zagadnienia – spośród następujących:</p> <p>1) scharakteryzował problemy światowego rozwoju, nawiązując do milenijnych celów rozwoju; wskazał na zjawiska widoczne w niektórych częściach świata: skrajne ubóstwo i głód; brak dostępu do powszechnego nauczania na poziomie podstawowym; problemy z równością płci i awansem społecznym kobiet; umieralność dzieci; słabość opieki zdrowotnej nad matkami; rozprzestrzenianie się HIV/AIDS, malarii i innych chorób zakaźnych; kwestia ochrony środowiska naturalnego;</p> <p>2) przedstawił cele i metody działania ONZ oraz organizacji wyspecjalizowanych, np.: UNESCO, FAO, UNIDO, UNICEF, WHO, IBRD w zakresie zapewnienia światowego rozwoju; przedstawił rolę Zgromadzenia Ogólnego i Rady Gospodarczo-Społeczne w zakresie zapewnienia światowego rozwoju;</p> <p>3) zajął stanowisko, podał argumenty na potwierdzenie swojej tezy, podał kontrargumenty, „zważył” argumenty i kontrargumenty, podał końcowy wniosek.</p> <p>4) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie wybranych aspektów analizowanego tematu; wykazał się znajomością wybranych pojęć związanych z tematem, np.: dysproporcje w rozwoju, organizacje wyspecjalizowane, globalizacja, bogata Północ, biedne Południe, milenijne cele rozwoju, zagrożenia cywilizacyjne, organy ONZ.</p> | <p>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA<br/>Zdający popełnił jeden lub dwa błędy merytoryczne.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI<br/>Zdający przeprowadził niekonsekwentną selekcję informacji i ich hierarchizację (umieścił w pracy nieliczne fragmenty niezwiązane z tematem).</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA<br/>Zdający zaprezentował wywód nie w pełni uporządkowany.</p> |
| <p><b>Poziom I – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA (4 PKT)</b></p> <p>Zdający zasygnalizował jedynie większość istotnych aspektów lub pominął więcej niż jeden istotny aspekt zagadnienia – spośród następujących:</p> <p>1) scharakteryzował problemy światowego rozwoju, nawiązując do milenijnych celów rozwoju; wskazał na zjawiska widoczne w niektórych częściach świata: skrajne ubóstwo i głód; brak dostępu do powszechnego nauczania na poziomie podstawowym; problemy z równością płci i awansem społecznym kobiet; umieralność dzieci; słabość opieki zdrowotnej nad matkami; rozprzestrzenianie się HIV/AIDS, malarii i innych chorób zakaźnych; kwestia ochrony środowiska naturalnego;</p> <p>2) przedstawił cele i metody działania ONZ oraz organizacji wyspecjalizowanych, np.: UNESCO, FAO, UNIDO, UNICEF,</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | <p>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA<br/>Zdający popełnił trzy lub cztery błędy merytoryczne.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI<br/>Zdający przeprowadził w niewystarczającym stopniu selekcję informacji i ich hierarchizację (napisał pracę, której znaczną część stanowią fragmenty niezwiązane z tematem).</p>                                                            |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>WHO, IBRD w zakresie zapewnienia światowego rozwoju; przedstawił rolę Zgromadzenia Ogólnego i Rady Gospodarczo-Społeczne w zakresie zapewnienia światowego rozwoju;</p> <p>3) zajął stanowisko, podał argumenty na potwierdzenie swojej tezy, podał kontrargumenty, „zważył” argumenty i kontrargumenty, podał końcowy wniosek.</p> <p>4) Zdający wykazał się znajomością jedynie nielicznych pojęć związanych z tematem: organizacje wyspecjalizowane, bogata Północ, biedne Południe, milenijne cele rozwoju, organy ONZ.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | <p>JĘZYK, STYL<br/>I KOMPOZYCJA</p> <p>Zdający zaprezentował wywód w sposób chaotyczny i nielogiczny.</p>                                                                                                                                                                 |
| <p><b>(0 PKT)</b></p> <p>Zdający nie zrozumiał tematu – nie zasygnalizował większości istotnych aspektów lub pominął więcej niż dwa istotne aspekty zagadnienia – spośród następujących:</p> <p>1) scharakteryzował problemy światowego rozwoju, nawiązując do milenijnych celów rozwoju; wskazał na zjawiska widoczne w niektórych częściach świata: skrajne ubóstwo i głód; brak dostępu do powszechnego nauczania na poziomie podstawowym; problemy z równością płci i awansem społecznym kobiet; umieralność dzieci; słabość opieki zdrowotnej nad matkami; rozprzestrzenianie się HIV/AIDS, malarii i innych chorób zakaźnych; kwestia ochrony środowiska naturalnego;</p> <p>2) przedstawił cele i metody działania ONZ oraz organizacji wyspecjalizowanych, np.: UNESCO, FAO, UNIDO, UNICEF, WHO, IBRD w zakresie zapewnienia światowego rozwoju; przedstawił rolę Zgromadzenia Ogólnego i Rady Gospodarczo-Społeczne w zakresie zapewnienia światowego rozwoju;</p> <p>3) zajął stanowisko, podał argumenty na potwierdzenie swojej tezy, podał kontrargumenty, „zważył” argumenty i kontrargumenty, podał końcowy wniosek.</p> <p>4) Zdający nie wykazał się znajomością nielicznych pojęć związanych z tematem: organizacje wyspecjalizowane, bogata Północ, biedne Południe, milenijne cele rozwoju, organy ONZ.</p> | <p>POPRAWNOŚĆ<br/>MERYTORYCZNA</p> <p>Zdający popełnił co najmniej pięć błędów merytorycznych.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI</p> <p>Ponad połowę pracy stanowią fragmenty niezwiązane z tematem.</p> <p>JĘZYK, STYL<br/>I KOMPOZYCJA</p> <p>Wywód jest niekomunikatywny.</p> |

Egzaminator może ocenić wartość merytoryczną pracy na 12, 8 lub 4 punkty, klasyfikując w ten sposób wypowiedź na jeden z trzech poziomów (I–III). Egzaminator może także ocenić pracę na 0 punktów. Maksymalnie za wypowiedź pisemną można uzyskać 12 punktów.

Ostateczna liczba punktów uzyskanych przez zdającego jest zależna także od poziomu realizacji trzech pozostałych kryteriów, tj. poprawności merytorycznej, selekcji informacji oraz języka, stylu i kompozycji pracy. Za zrealizowanie danego kryterium na poziomie wyższym / niższym od poziomu wartości merytorycznej pracy, zdający uzyskuje jeden punkt więcej / mniej.

### **Przykładowa odpowiedź:**

*Organizacja Narodów Zjednoczonych to organizacja skupiająca w swoich szeregach wszystkie państwa świata, które pragną podjąć międzynarodową współpracę. ONZ powstało wskutek dramatycznych doświadczeń II wojny światowej. Głównym celem tej organizacji jest zapewnienie pokoju na świecie, opartego na decyzjach i współpracy suwerennych państw. Wszelkie konflikty powinny być rozwiązywane zgodnie z prawem międzynarodowym i interesami poszczególnych narodów. Trudno jednak nie wątpić w skuteczność działań ONZ. Ostatnie dziesięciolecie pokazuje, że bardzo wzniosłe cele organizacji są bardzo trudne do realizacji, ze względu na brak współpracy pomiędzy państwami mającymi decydujący głos w organizacji. Przykładem niepowodzenia planów organizacji jest realizacja tzw. milenijnych celów rozwoju. Ich zadaniem miało być zmniejszenie różnic cywilizacyjnych pomiędzy „bogatą północą” i „biednym południem”, pomoc w rozwoju krajów postkolonialnych i promowanie idei demokracji i praw człowieka we współczesnym świecie.*

*Millenijne cele rozwoju, to propozycja ośmiu obszarów działań ONZ, które uznano za najważniejsze dla dalszego pokojowego rozwoju współczesnego świata. Koniec XX wieku przyniósł konflikty wewnętrzne w krajach europejskich i afrykańskich, których konsekwencją były zbrodnie ludobójstwa. Doszło do odrodzenia lub powstania nowych organizmów państwowych, zakończył się dla świata okres ładu jałtańsko-poczdamskiego. Trzeba było na nowo zdefiniować obszary współpracy na forum międzynarodowym.*

*Za główne cele uznano pomoc krajom rozwijającym się i postkolonialnym, określanych mianem „biednego południa”, w ośmiu obszarach. Ważnym punktem stało się zapewnienie podstawowego nauczania dla wszystkich, bez różnicy płci, rasy, wyznania, czy miejsca zamieszkania. Ten cel z całą pewnością nie został zrealizowany. W krajach Dalekiego Wschodu wciąż duża ilość dzieci nie ma dostępu do podstawowego nauczania ze względu na panującą tam biedę i bezrobocie. Znaczna część z nich od najmłodszych lat zarabia w fabrykach lub zajmuje się żebraniem. Przykładem mogą być Indie lub Bangladesz. Bariery dostępu do edukacji są również uwarunkowania kulturowe. Przykładem może być Afganistan, w którym dziewczynki nie mogą chodzić do szkoły. Ważne jest, że społeczność międzynarodowa nie patrzy obojętnie na łamanie tych praw. Walcząc o prawo kobiet do edukacji Afganka Malala została laureatką Pokojowej Nagrody Nobla. Ważną rolę, w promowaniu edukacji i współpracy pomiędzy instytucjami edukacyjnymi odgrywa UNESCO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty Nauki i Kultury).*

*Ważnym celem, które postawiło przed sobą ONZ, była również walka z dyskryminacją kobiet. Na tym polu również organizacja nie odniosła sukcesu. Edukacja kobiet to tylko jeden z problemów dyskryminacji. W dalszym ciągu w Afryce praktykuje się obrzezanie u dziewczynek, czy podporządkowanie kobiet i ich życia interesom klanowym. Przykładem może być wielożenstwo niektórych przywódców krajów afrykańskich.*

*Jedną z organizacji wyspecjalizowanych, jaką jest WHO (Światowa Organizacja Zdrowia), podejmuje działania na rzecz rozpowszechniania szczepionek i wyeliminowania z życia ludzkiego niektórych chorób zakaźnych. Główny nacisk kładzie ona na walkę z AIDS i malarią. Okazało się jednak, że problemem stały się choroby, które uznawano za całkowicie opanowane, jak np. cholera czy oспа.*

*Ważną rolę w promowaniu zrównoważonego rozwoju ma inna organizacja wyspecjalizowana ONZ – IBRD (Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju). Głównym celem tej organizacji jest umożliwienie uzyskiwania kredytów przez państwa najbiedniejsze i zapóźnione cywilizacyjnie. Jego działania skupiają się na gwarancjach kredytowych dla tych krajów, które znalazły się w finansowej potrzebie.*

*Organizacje wyspecjalizowane działają jakby na obrzeżach organizacji i realizują ściśle wyznaczone cele, związane z zapewnieniem pokoju i bezpieczeństwa na świecie. Główne decyzje podejmowane są jednak przez organy stałe ONZ, jak Zgromadzenie Ogólne,*

*Rada Bezpieczeństwa, czy Rada Społeczno-Gospodarcza. Zadaniem tej ostatniej jest promowanie wyższych standardów życia w krajach „biednego południa”, poprzez prowadzenie działań pomocowych mających na celu pełne zatrudnienie ułatwienie dostępu do edukacji. Przedstawiciele państw, które wchodzi w skład ONZ zdają sobie również sprawę ze znaczenia kultury w globalizującym się świecie. Dlatego Rada Społeczno-Gospodarcza promuje również współpracę międzynarodową w tej dziedzinie.*

*Wspominając o Radzie Bezpieczeństwa, nie można zapomnieć o misjach pokojowych ONZ. Decyzje o wysłaniu wojsk na misje stabilizacyjne podejmuje Rada Bezpieczeństwa ONZ. Są one podejmowane większością głosów. Do najważniejszych misji ONZ w ostatnim czasie należą m.in. misja obserwacyjna w Syrii, gdzie toczy się wojna domowa, misja humanitarna w Sudanie, czy próby stabilizacji sytuacji na Półwyspie Bałkańskim na przełomie XX i XXI wieku. Wszystkie te misje mają za zadanie ochronę ludności cywilnej i stabilizację sytuacji w regionie. W ramach misji humanitarnych ONZ zajmuje się również pomocą logistyczną, wysyłaniem żywności i kontrolowaniem sposobów ich rozdzielania. Ważnym elementem misji stabilizacyjnych jest również pomoc lekarska i działania związane z ochroną zdrowia. Misje te kończą się z różnym skutkiem, ale ich podejmowanie jest wyrazem realizacji głównych celów działania organizacji.*

*Oceniając program i skuteczność działań Organizacji Narodów Zjednoczonych w ostatnim dziesięcioleciu, nie można pominąć jej zaangażowania w działania na rzecz ochrony środowiska, a przede wszystkim jej rolę przy tworzeniu pogromu działań mających na celu zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych, które zostały zawarte w protokole z Kioto.*

*Podsumowując ostatnie dziesięciolecie działalności ONZ i jej wyspecjalizowanych organów, trudno nie docenić wielości i różnorodności celów, jakie postawiła przed sobą. Wydaje się, że nawet w sferach, gdzie ciągle jest jeszcze dużo do zrobienia, sam fakt dyskusowania i zwracania uwagi na te problemy musi wpłynąć pozytywnie na proces ich rozwiązywania i musi zmienić się podejście najbardziej wpływowych państw na problemy państw „biednego południa” i wyrównywanie różnic w poziomie życia. Myślę, że większym problemem będzie realizacja planów utrzymania światowego pokoju. Większość współczesnych konfliktów wynika ze zróżnicowanego poziomu życia i dużych enklaw biedy. Wówczas działania ONZ na rzecz zrównoważonego rozwoju mogą być najprostszym sposobem rozwiązywania konfliktów.*

#### **Ocena przykładowej odpowiedzi:**

| Element oceny                | Poziom | Punkty |
|------------------------------|--------|--------|
| WARTOŚĆ MERYTORYCZNA (W)     | II     | 8      |
| POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA (M)  | II     | 0      |
| SELEKCJA INFORMACJI (S)      | III    | +1     |
| JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA (J) | III    | +1     |
| SUMA PUNKTÓW:                |        | 10     |